

ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Жуковська А.Л.

Україна, Житомир, Житомирський державний університет імені Івана Франка

The article deals with topicality and necessity of integration of the modern system of evaluations scholastic achievements in practice of the educations in context of the requirements of the united European education space.

У нинішніх умовах вища освіта і наука виступають у ролі рішучого фактора суспільного розвитку, стають важливими національними і загальносвітовими пріоритетами, виступають ведучими компонентами культурного, соціального, економічного розвитку людей та суспільства. Гострою проблемою сьогодні є недосконалість системи контролю та оцінювання в середніх та вищих навчальних закладах України. Контроль та оцінювання залишаються суб'єктивним, методи її реалізації – застарілими. Виникає необхідність впровадження системи контролю максимальної об'єктивності в оцінці успішності студентів, посилені мотиваційного компонента та можливості вимірювання оцінки за допомогою якісних та кількісних показників. Впровадження сучасних методів контролю та оцінки в практику навчання українських навчальних закладах дозволило б зробити навчання ефективним та наблизити його до світових стандартів.

Поліпшення системи оцінювання навчальної роботи студентів як важливого засобу управління процесом навчання підвищило б якість підготовки майбутніх професіоналів відповідно до їх спеціалізації. Особливо актуальною є побудова системи контролю та оцінювання навчального процесу, яка відповідає сучасним вимогам та здатна стимулювати якісну та систематичну, активну та самостійну роботу студента. Отже, спільне завдання педагогів у найближчий час розробити адекватну загальноєвропейським принципам систему оцінювання учбового процесу.

У педагогічній практиці науковцями розглядається розробка теоретичних проблем контролю (Ю.К. Бабанський, І.С. Булах, Н.М. Буринська, М.Г. Дайрі, М.М. Жрецький, Т.А. Ільїна, В.А. Козаков, О.С. Котлярова, С.В. Майборода, Н.Д. Наумов, В.Н. Нуждін, І.Т. Огородніков, Л.П. Одерій, В.О. Онищук, В.Г. Розумовський, В.Л. Рисс, Н.Ф.Тализіна), багатобальна шкала оцінювання знань (В.С. Аванесов, В.П. Беспалько, П.М. Величко, М.І. Єрецький, В.А. Козаков, В.В. Карпов, В.Н. Нуждін, В.В. Сагарда, В.А. Семиченко, О.О. Семрад). Все ж доводиться констатувати, що прямих робіт, в яких розкривається сутність відповідно до засад передових технологій ми не знаходимо. Водночас світові тенденції розвитку освітньої практики потребують такої підготовленості.

Ставлення до системи оцінювання у різні часи розвитку системи освіти було різноманітним та часто сама система оцінювання зазнавала змін. Пошуки тривали, виникало багато різних концепцій і тез, але ясної і чіткої системи в справі перевірки та обліку знань не було. Але, як відомо, у вищих навчальних закладах України використовується та десятиріччями практикується чотирибальна система оцінювання знань: "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно". Така система, як усвідомлюють більшість педагогів, недосконала та не відповідає сучасним вимогам. Оцінювання успішності засвоєння студентами навчально-програмного матеріалу за чотирибальною шкалою має недоліки, а саме: обмеженість гнучкості норм оцінок, репродуктивний характер виявлених знань, умінь та навичок, недостатній стимулюючий момент, суб'єктивність в оцінці та орієнтація оцінювання на результат, а не на сам процес навчання. У педагогічному досвіді відомо, що визначити об'єктивно рівень знань, якими володіє студент дуже важко. Так як педагогам при оцінюванні знань необхідно враховувати: обсяг та міцність, якість та гнучкість виявленого студентом знання, творчий характер діяльності, якість умінь та навичок при виконанні завдання що стосуються його майбутньої професійної діяльності.

У сучасній педагогічній теорії оцінку "відмінно" заслуговує студент, який виявив ґрунтовні та всебічні знання з предмета, вміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою курсу, та творчі здібності в розумінні і використанні навчально-програмного матеріалу. Як правило, оцінку "відмінно" заслуговує студент, який ознайомлений не тільки з основною, але й з додатковою літературою та виявив систематичні та глибокі знання. Оцінку "добре" заслуговує студент, який володіє повними знаннями навчального матеріалу, виконує завдання передбачені програмою, виявляє систематичний характер знань із дисципліни, засвоїв основну рекомендовану літературу. Слід зазначити, що виставлення оцінки "добре" не передбачає засвоєння додаткової літератури. Як правило, такі оцінки заслуговує студент, який виявив систематичний характер знань та здатний до їх самостійного оновлення при подальшій майбутній професійній діяльності. Виявленні помилки під час відповіді студент спроможній усунути. Оцінку "задовільно" заслуговує студент, який володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні, але не виявляє самостійного творчого мислення, виконує завдання передбачені програмою, ознайомлений з основною літературою. Слід зауважити, що виявленні студентом знання основного матеріалу в такому обсязі, достатньому для подальшого навчання та майбутньої роботи за професією. Оцінку "незадовільно" заслуговує студенту, який ознайомлений з навчальним матеріалом на рівні розпізнання і відтворення окремих фактів. Як правило, оцінка "незадовільно"

ставиться студенту, який виявив прогалини у знання основного програмного матеріалу та не може дати відповіді на питання з основного матеріалу курсу. Слід зауважити, що оцінка "незадовільно" виставляється студенту, який не спроможний продовжити навчання чи приступити до професійної діяльності після закінчення навчального закладу без додаткових занять із відповідної дисципліни [1].

Педагогам відомо, що одна й та сама оцінка має різні значення навіть у двох студентів. В одного, наприклад, "добре" – ближче до "відмінно", а в іншого – це майже "незадовільно". Така негнучкість норм оцінок створює ситуацію конфліктності, оскільки втрачається об'єктивність оцінки. Таке оцінювання є орієнтовним, оскільки важко вмістити все розмаїття відтінків відповідей студентів у ці межі.

Становлення сучасного демократичного суспільства передбачає формування системи освіти гуманістичного спрямування, яка потребує удосконалення форм і методів оцінювання. Переорієнтація навчального процесу на творчий розвиток особистості – одне з важливих завдань освіти. Але за таких умов оцінювання не можливо виявити реальний рівень та можливості студента. Але з викладеного вище, не слідує, що від оцінювання слід відмовитися, адже результат є природною складовою певної дії, що завжди має мету. Як бачимо, назріла потреба в цілісній розробці цієї потреби і обґрунтування системи контролю та оцінки знань, умінь та навичок студентів, яка б відповідала сучасним вимогам щодо організації навчального процесу. Але перед педагогічною наукою постало завдання не просто вдосконалити перевірку знань, умінь та навичок студентів, а на основі і використання творчого минулого досвіду уникнути непотрібних помилок та пройдених етапів.

Враховуючи вище зазначене, для подолання недосконалості існуючої застарілої системи контролю пропонуємо десятибальну систему оцінювання успішності: "відмінно", "майже бездоганно", "дуже добре", "добре", "досить добре", "добре з похибками", "задовільно", "погано", "дуже погано", "незадовільно". Така система поєднує обсяг, повноту засвоєння програмного матеріалу з якістю знань, допомагає краще виявити здібності кожного студента зокрема і групи в цілому, сприяє стимулюванню та самоорганізації систематичної діяльності студентів, забезпечує об'єктивність в оцінці виявлених знань, посилює мотиваційний компонент, формує самостійність дій та перетворює контроль у дійову складову управлінського процесу.

Десятибальна шкала оцінювання базується на визначенні досконалості та остаточної оцінки. Критерії оцінки якості необхідно чітко встановити, щоб забезпечити надійність і однаковість оцінки, а також щоб підвищити об'єктивність та звести до мінімуму суб'єктивний підхід. Отже, пропонуються такі критерії оцінювання навчальних

досягнень студентів. Оцінку "відмінно" заслуговує студент, який виявляє ґрунтовні та всебічні знання з предмета передбаченні програмою, логічно і послідовно його викладає, вміє пов'язати теорію із практикою, виявляє творчий підхід у виконанні поставлених завдань, володіє методикою узагальнення і викладу суті проблеми за основною і додатковою літературою. Студент осмислено та не вагаючись виконує поставлене завдання, яке відповідає його майбутній професійній діяльності. Оцінку "майже бездоганно" заслуговує студент, який глибоко та всебічно засвоїв весь програмний матеріал, виконує запропоновані завдання лише з незначною кількістю помилок та недостатньо ознайомлений з додатковою літературою. Слід зауважити, що студент вміє зіставляти та узагальнювати, робить висновки та виявляє творчий інтерес до предмета, що стосується його майбутньої професійної діяльності. Оцінку "дуже добре" заслуговує студент, який вагається з відповідями на запропоновані завдання, що стосуються його майбутньої професійної діяльності, але на додаткові запитання дає чіткі відповіді. Слід зауважити, що оцінки "дуже добре" отримує студент, який не ознайомлений з додатковою літературою передбаченою навчальною програмою та виявляє пізнавальний інтерес до дисципліни. Оцінку "добре" заслуговує студент, який засвоїв увесь програмний матеріал, ознайомлений з основною літературою передбаченою навчальною програмою, вагається з відповідями на поставлене завдання що відповідає його майбутній професійній діяльності, тому викладач ставить додаткові запитання для уточнення відповідей. Загалом рівень знань студента вище середнього, але при відповідях студент робить кілька не принципових помилок. Якщо студент продемонстрував достатній рівень розуміння програмного матеріалу, то він заслуговує оцінку "досить добре". Оцінку "добре з похибками" заслуговує студент, який потребує додаткових запитань для уточнення окремих відповідей на поставленні запитання з основного програмного матеріалу що відповідають його майбутній професійній діяльності. Загалом така оцінка передбачає правильну роботу з певною кількістю грубих помилок. Оцінку "задовільно" заслуговує студент, який нечітко дає відповіді, непогано виконує поставленні завдання що стосуються його майбутньої професійної діяльності, але зі значною кількістю помилок, володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні та не виявляє самостійного творчого мислення. Достатнє виконання студентом поставленого завдання що відповідає його майбутній професійній діяльності, яке задовольняє мінімальні критерії необхідних знань, умінь та навичок передбачених навчальною програмою передбачає виставлення оцінки "погано". Також студент не осмислює запропоновану ситуацію, не знає окремих питань програми, виявляє поверхневі знання з дисципліни. Якщо студент допускає суттєві помилки при

формулюванні основних положень курсу, ознайомлений та відтворює навчальний матеріал на рівні окремих фактів і фрагментів, то він заслуговує оцінки "дуже погано". Такому студенту потрібно попрацювати додатково, перед тим як завершити курс або приступити до професійної діяльності. Оцінку "незадовільно" заслуговує студент, який має великі труднощі з викладом теоретичних знань та при вирішенні практичних завдань, допускає принципові помилки та неспроможній їх виправити. Для такого студента необхідна серйозна подальша робота.

Десятибальна система оцінювання покликана не лише розширити межі чотирибальної системи, але й глибоко диференціювати оцінювальні компетенції студента та є індивідуальною. Для достовірності оцінки результатів навчання повинні братися до уваги різні види контролю: попередній, поточний, тематичний, періодичний, підсумковий та заключний. Усі види контролю реалізуються за допомогою різних методів контролю: усної, письмової, практичної та програмової перевірки. Керуватися найголовнішими принципами оцінювання знань студентів: індивідуальний характер оцінки знань, тематична спрямованість, диференційованість, спрямованість, умотивованість і системність [1].

Сучасний етап розвитку освіти в нашій країні можна назвати перехідним. Перехід від традиційних форм освіти до пошуку нових, більш ефективних. Подальші перетворення в системі освіти України повинні бути орієнтовані не тільки на здобуття нових якісних ознак, але й враховувати найкращі традиції національної системи освіти, збереження якості її стандартів. Стан освіти, як зазначає С. Сидоренко, необхідно докорінно переглянути, проаналізувати та порівняти з європейськими стандартами з тією метою, аби визначити напрями вдосконалення та наближення до європейського та світового освітнього і наукового простору [2]. Коректне застосування нової шкали має бути наслідком глибокого концептуального переосмислення ситуації у вищій школі. Даний підхід значно полегшує процес контролю та оцінювання якості знань, умінь та навичок студентів. Запропонована система оцінювання відповідає державним стандартам. Проблема оцінювання та контролю навчальних досягнень студентів на сучасному етапі розбудови освіти потребує осмислення, обґрунтування, розробки та апробації нових перспективних методик і адаптованих технологій визначення успішного навчання та створення системи її формування.

Перелік посилань

1. *Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник.* — К.: Либідь, 1998. — 560 с.
2. *Сидоренко С. Формування Європейської зони вищої освіти // Вища освіта України.* — 2004. - №1. — С. 27-35.